

Gyarmathy Tihamér (1915, -)

Relatív nagyságrendű viszonylatok

Olaj, vászon 100 x 90 cm

Jelezve hátul: Gyarmathy Tihamér
1983; Gyarmathy 83/21

Kikiáltási ár: 950 000 Ft

Biosz és Logosz

E két szó a biológia eredetére utal, jelentheti elvontabb értelemben magát a természettudomány fogalmát is, azonban Kállai Ernő művészeti koncepciójának elméleti megalapozásában új értelmezést nyer: Természet és Szellem. 1947-ben Kállai az Új Világkép kiállítás során és a Misztótfalusi könyvkereskedés által kiadott "A természet rejtett arca" tanulmányában tesz pontot egy hosszú éveken át fejlesztett gondolatmenet végére. A természettudományok korabeli vívmányait állítja párhuzamba absztrakt formákkal, azok esztétikai analógiájaként. "A természet rejtett összefüggéseit a művészet hamarabb fedi fel, mint a tudomány. A művészet ugyanis képes arra, hogy világképet hozzon létre, noha nem rendelkezik átfogó ismeretekkel a tudomány minden területén." (Művészet, 1988, 10.) Kállai hangsúlyozza a kiállítás kapcsán, hogy vannak olyan művészek, akik festői és plasztikai alkotásaikban a Biosz és Logosz adta egyetemes és szellemi távlatokat öltik formába. Gyarmathy Tihamér, Kállai közvetítésével a természet kozmikus, majd strukturális művészi kifejezésére törekedett műveiben.

Gyarmathy és Kállai

A művész által sokat hangoztatott barátság és intenzív kapcsolat Kállaiával, az Európai Iskola, majd a Galéria a 4 Világtájhoz csoport aktív tevékenysége során mélyült el. Közvetlenül az Új Világkép kiállítás után nyílt tárlata a Misztótfalusi könyvkereskedés galériáján. Ebben az időszakban keletkeztek azok az absztrakt-szürrealista kompozíciók, melyek kozmikus légkörbe ágyazott szimbolikus fogalmak formáiban bontakoztak ki. Kállai elméletéhez közeledett akkor is, mikor 1949-52 között készült fotogramjainál, növényi alakzatokra emlékeztető különös textúrák nagyításában, a természeti struktúrák esztétikai kiemelésére helyezte a hangsúlyt. 1948 után a szocialista-realizmus esztétikai tendenciájába nem illő kiállító helyiségeket bezárták, a csoportok széthullottak, a művészek közül többen, mint Gyarmathy is "belső emigrációba vonultak". Kállai ösztönző személyisége azonban kapocs és "kovász" maradt közöttük és emléke élt tovább. Gyarmathy művészetében a misztikus természettudományos képzetekkel egyesített elvont térélmény igénye idézi Kállai örökségét.

A gondolati tér

Gyarmathy Tihamér az általa létrehozott természeti struktúrákat horizontális és vertikális hálórendszerré konstruálta. Ez a háló egy viszonyítási rendszert képez, a tér kétdimenziós vetületét. Színek és formák hatására a rendszer többszörösen variálhatóvá válik. A *Relatív nagyságrendű viszonylatok* című képen a kis négyzethálókra konstruált rendszer a színek egymásra hatásának, egymásra csúsztatásának következtében nyújt térélményt. A dimenziók a viszonyítási pontok, illetve négyzetek függvényében változnak. A kép felső részében világosabb tónussal kialakított négyzetsoportok fénnyel irányított térkapcsolatokat feltételeznek. A szubjektív szemlélő által nyer pillanatnyi tér-összefüggést a rendszer, avagy a szellem által kap értelmet a természettudományos konstrukció.

F.K.

